วรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) : การศึกษาเชิงวิเคราะห์

นางสาวอาทิตยา จารุจินดา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2535

ISBN 974-581-744-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018715 1471519X1

PHRA SARAPRASERT'S TALES : AN ANALYTICAL STUDY

Miss Arthitaya Charuchinda

A Thesis Submitted in Partial Fulfillments of the
Requirements for the Degree of Master of Arts
Department of Thai
Graduate School
Chulalongkorn University
1992

ISBN 974-581-744-9

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์	วรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) การศึกษาเชิงวิเคราะห์
โดย	นางสาวอาทิตยา จารุจินดา
ภาควิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุกัญญา ภัทราชัย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชราภัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุกัญญา ภัทราชัย)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เขียวนี้เพียงแผ่นเดียว

อาทิตยา จารุจินดา : วรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ (PHRA SARAPRASERT'S TALES : AN ANALYTICAL STUDY) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ประคอง นิมมานเหมินทร์, ผศ.สุกัญญา ภัทราชัย, 203 หน้า. ISBN 974-581-744-9

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) ในด้านแนวคิด แนววิธีการประพันธ์และศิลปะการใช้ภาษา

ผลการวิจัยพบว่า นิทานสำหรับเด็กเล่นอแนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาและประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ แนวคิดเกี่ยวกับทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แนวคิดเกี่ยวกับความสุข แนวคิดเกี่ยวกับสัตว์ และแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ส่วนนิทานสำหรับผู้ใหญ่นั้นเล่นอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แนวคิดเกี่ยวกับความไม่แน่นอนของชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับความรักและความลุ่มหลง แนวคิดเกี่ยวกับสติปัญญาไหวพริบ แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตน

ในเรื่องกลวิธีการประพันธ์ พระสารประเสริฐใช้กลวิธีการประพันธ์ที่หลากหลายทั้งในเรื่องการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง การสร้างปมปัญหาและการคลี่คลายแสดงให้เห็นแนวคิดที่ว่ามนุษย์ควรพึ่งพาตนเอง ในแง่ของการสร้างตัวละคร ตัวละครมีทั้ง ตัวละครที่เป็นมนุษย์ อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งไม่มีชีวิต

ในเรื่องศิลปการใช้ภาษา ลักษณะเด่นที่พบในวรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ ได้แก่ การใช้คำที่เหมาะสม การใช้คำสั้นกระชับ การใช้คำที่มีเสียงสัมผัสคล้องจอง การใช้ภาษาที่ทำให้เห็นภาพ การใช้คำ 4 พยางค์ การซ้ำคำซ้ำความ และการใช้ร้อยกรองในวรรณกรรมนิทาน ลักษณะเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประเภทของนิทาน แสดงให้เห็นความประณีตและความสามารถในการใช้ภาษาของพระสารประเสริฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ภาษาไทย ลายมือชื่อนิสิต อาทิตยา จารุจินดา

สาขาวิชา วรรณคดีไทย ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ประคอง นิมมานเหมินทร์

ปีการศึกษา 2534 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม สุกัญญา ภัทราชัย

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพียงแผ่นเดียว

##C010017 : MAJOR THAI

KEY WORD : PHRA SARAPRASERT/TALES

ARTHITAYA CHARUCHINDA : PHRA SARAPRASERT'S TALES;AN ANALYTICAL STUDY. THESIS ASVISOR ASSO. PROF. PRAKONG NIMMANHAEMINDA, ASST. PROF. SUKANYA PATARACHAI. 203 pp. ISBN 974-581-744-9

The purpose of this research is to analyze contents,technipues and styles of Phra Saraprasert'S literary tales.

It can be concluded that his tales for children present themes about moral evaluations, Buddhistic law of Karma and gnidance for self - conduct. Themes expressed in his tales for adults are Buddhitic law of Karma, the uncertainties of life, love and passion, wit and humour, superstitions belief and quidance for self - conduct.

Techniques used in Phra Saraprasert's literary tales such as the openning scences the, suspense and the conclusions show his concept of self-reliance. Characters portrsited in these tales cover. humans, supernatural-beings, animals and non-living things.

Phra Sansprasert's style is concise and artistic. It is elaborated with figures of speech, rhymes and repetitions.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ภาษาไทย ..... ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา วรรณคดีไทย ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

ปีการศึกษา 2535 ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุกัญญา ภัทราชัย ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ แนวทางในการศึกษาข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัยมาโดยตลอด รวมทั้งให้กำลังใจผู้วิจัยจนทำให้ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์สำเร็จ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาตราจารย์ ดร.สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอระลึกถึงความมีน้ำใจของพี่ ๆ และเพื่อนสนิทของผู้วิจัยทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือทุก ๆ ด้าน ด้วยความเต็มใจและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์

และท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบของพระคุณบิดา-มารดา ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงิน และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

อาทิตยา จารุจินดา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

บทที่

1 บทนำ 1

ความเป็นมาของปัญหา 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3

สมมุติฐานของการวิจัย 3

ขอบเขตของการศึกษาวิเคราะห์ 3

ข้อตกลงเบื้องต้น 4

คำจำกัดความในการวิจัย 4

ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย 5

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 6

2 งานวรรณกรรมประเภทนิทานของพระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) 9

2.1 งานวรรณกรรมของพระสารประเสริฐที่ทำร่วมกับผู้อื่น 9

2.1.1 นิทานที่มาจากอินเดีย 9

2.1.2 นิทานที่มาจากยุโรป 16

2.1.3 นิทานที่มาจากอาหรับ 19

2.2 งานวรรณกรรมนิทานที่พระสารประเสริฐประพันธ์เพียงลำพัง 25

2.2.1 นิทานในหนังสือรวมนิทาน 25

2.2.2 นิทานที่แทรกในประวัติราชทินนาม 27

2.3 การจำแนกประเภทวรรณกรรมนิทาน 28

3 แนวคิด 32
3.1 แนวคิดในนิทานสำหรับเด็ก 34
3.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาและประเมินคุณค่าสิ่งต่าง ๆ 35
3.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว .. 36
3.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความสุข 37
3.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับสัตว์ 38
3.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตน 40
3.2 แนวคิดในนิทานสำหรับผู้ใหญ่ 49
3.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว .. 50
3.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความไม่แน่นอนของชีวิต ... 52
3.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรักและความลุ่มหลง .. 54
3.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสติปัญญา ไหวพริบ 56
3.2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ .. 60
3.2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตน 61
3.3 ความสัมพันธ์ของแนวคิดกับประเภทของนิทาน 66
4 กลวิธีในการประพันธ์ 71
4.1 กลวิธีในการเล่าเรื่องและการลำดับเรื่อง 71
4.1.1 ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่อง 72
4.1.2 ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง 75
4.2 กลวิธีในการดำเนินเรื่อง 77
4.2.1 การเปิดเรื่อง 78
4.2.1.1 เปิดเรื่องด้วยเหตุ 78
4.2.1.2 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายรายละเอียดของตัวละคร 82
4.2.1.3 เปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากและพฤติกรรมของตัวละคร 84
4.2.1.4 เปิดเรื่องแบบมีเรื่องนำ 85

4.2.2 การสร้างปมปัญหาและการคลี่คลายปมปัญหา 90
4.2.2.1 การสร้างปมปัญหา 90
4.2.2.2 การคลี่คลายปมปัญหา 97
4.2.3 การปิดเรื่อง 100
4.2.3.1 ปิดเรื่องด้วยการคลี่คลาย ปัญหา 100
4.2.3.2 ปิดเรื่องด้วยคำสอน 105
4.2.3.3 ปิดเรื่องด้วยผลจากการกระทำ ของตัวละคร 106
4.2.3.4 ปิดเรื่องด้วยข้อความแบบ สรุป 109
4.2.3.5 ปิดเรื่องด้วยการพูดกับผู้อ่าน .. 112
4.2.3.6 ปิดเรื่องด้วยการบรรยาย 113
4.3 กลวิธีการสร้างตัวละคร 115
4.3.1 ตัวละครที่เป็นมนุษย์ 116
4.3.2 ตัวละครที่เป็นสัตว์ 117
4.3.3 ตัวละครที่เป็นอมนุษย์ 118
4.3.4 ตัวละครที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต 119
5 ศิลปะการใช้ภาษา 124
5.1 การใช้ภาษาที่เหมาะสม..... 125
5.1.1 การใช้ภาษาที่เหมาะกับผู้อ่าน..... 125
5.1.2 การใช้ภาษาที่เหมาะกับตัวละคร..... 131
5.2 การใช้คำที่สั้นกระชับ 133
5.3 การใช้คำที่มีเสียงสัมผัสคล้องจอง 137
5.3.1 การใช้คำที่มีสัมผัสสระ 137
5.3.2 การใช้คำที่มีสัมผัสอักษร 138

5.4 การใช้ภาษาที่ทำให้เห็นภาพ 140
5.4.1 การใช้คำแสดงภาพที่เป็นถ้อยคำธรรมดา.... 140
5.4.2 การใช้ภาพพจน์ 143
5.4.2.1 ภาพพจน์แบบอุปมา 143
5.4.2.2 ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ 146
5.4.2.3 ภาพพจน์แบบอติพจน์ 146
5.4.2.4 ภาพพจน์แบบสัทพจน์ 147
5.5 การใช้คำ 4 พยางค์ 147
5.5.1 คำ 4 พยางค์ซ้ำเสียงสลับ 148
5.5.2 คำ 4 พยางค์สัมผัสกลางคำ 148
5.5.3 คำ 4 พยางค์ไม่ซ้ำและไม่สัมผัส 150
5.6 การซ้ำคำ, วลี หรือข้อความ 152
5.7 การใช้ร้อยกรองในวรรณกรรมนิทาน 154
6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ 159
บรรณานุกรม 162
ภาคผนวก ก. 166
ภาคผนวก ข. 170
ภาคผนวก ค. 176
ประวัติผู้เขียน 203

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย